

L

LABOR an, et quando excuset a simonia, VI, 210. Præsertim in missa, 214.

LAC ET LANA in pecoribus, an sint fructus industrialiæ, vel naturales, II, 407.

LACTICINIA in quadragesima quomodo prohibita, VII, 94.

LÆSIO ultra dimidium aliter æstimatur in venditione, aliter in transactione, II, 77. Ob læsionem ultra dimidium an possit rescindi transactio, 76. Læsiō enormissima, quid, IV, 197. Læsiō ultra dimidium si non fit in emptione venditione, non conceditur actio de jure civili, 190. Neque de jure canonico, loquendo de foro externo, *ib.* Succurritur tamen læsiō per denuntiationem evangelicam, *ib.* In foro interno etiam infra dimidium lædens ad restitutionem tenetur, 191. Nisi læsiō sit valde modica, vel jam præscripta, *ib.* Ob læsionem ultra dimidium competit actio venditori, *ib.* Emptori, *ib.* Læsiō ultra dimidium in venditione quomodo computanda, 192. Quomodo in emptore, *ib.* Debet in utroque æqualiter computari, *ib.* Solvitur instantia, 193. Actio ob læsionem ultra dimidium competens est actio empti, vel venditi, *ib.* Emptor ultra dimidium lædens tenetur, vel defectum pretii supplere, vel rem iterum restituere, *ib.* Idem proportionaliter de venditore lædente dicendum, *ib.* Si læsiō facta est bona fide, et emptor iterum restituat rem emptam, potest fructus interea perceptos retinere, 194. Venditor tenetur emptori refundere meliorationes, si læsiō ultra dimidium bona fide contigit, *ib.* Commoda et periculum ad emptorem pertinent in casu læsionis ultra dimidium, 195. Decipiens emptor ultra dimidium dolose debet una cum re etiam fructus restituere, *ib.* Actio contra lædentem ultra dimidium bona fide durat triginta annis contra lædentem mala fide perpetuo, *ib.* Minoribus et ecclesiis etiam infra dimidium læsiō conceditur actio, *ib.* Et universaliter omnibus, quando læsiō facta est dolose, 196. Vel bona fide quidem, sed in pretio taxato seu legitimo, *ib.* Læsiō infra dimidium non competit actio, etsi per procuratorem contrahant, *ib.* Læsiō ultra dimidium actio negatur, si eidem renuntiarunt specialiter, *ib.* Non item si generaliter tantum, *ib.* Specialis renuntiatio valet, etsi in continentaliat, *ib.* Nisi læsiō sit enormissima, et quæ hæc, 197. Læsiō ultra dimidium negatur actio, quando specialiter conveniunt, quod si quid de pretio deest, vel superflui, resarciatur vel restituatur, *ib.* Cæterum læsiō ultra dimidium actio competit, et si res auctoritate seu decreto iudicis vendatur, *ib.*

LÆSUS ultra, vel infra dimidium quid juris, et quam actionem habeat. Vide *Læsiō ultra dimidium.*

LAICUS an, et qualiter ex concessione Papæ possit procedere contra clericos, II, 244. Utrum consuetudine introduci possit, ut clerici coram laico, seu iudice sæculari conveniri possint, 245. Laicus una cum clerico delinquens, an coram iudice ecclesiastico sit conveniendus, ac puniendus, 182. Sententia negativa est probabilior, *ib.* Dummodo ecclesiasticus in captura laici non præveniat, 183. Laicus cum clerico delinquens nequit declinare iudicium sæculare, *ib.* Laicus suscipiens statum clericalem, vel monachalem, an circa antea gesta gaudeat privilegio fori, 248. Re adhuc integra gaudet, *ib.* Si res non amplius sit integra, variant doctores; estque distinguendum, *ib.* Laicus criminosis quando censeatur in fraudem assumpsisse statum clericalem, 249. Requiritur declaratio iudicis ecclesiastici super fraude commissa, etc., 250. Quid juris, si super clericatu malefactoris, per iudicem laicum capti, et dicentis, se esse clericum, oriatur quæstio, *ib.*

Laicus ordinem exercens. Vide *Ordinem exercens.*

Laici sæculares nullo modo eligere possunt quoad prælaturas ecclesiasticas, I, 348. Nequidem cum clericis, *ib.* Solvitur instantia ex cap. *Quærelam, de Elect., ib.* Laicus est incapax omnis juris ecclesiastici, 356. Nec potest eligi ad prælaturas, bene tamen postulari, *ib.* Laicus in vicarium generalem episcopi nequit eligi, 335. Potest tamen esse assessor iudicii ecclesiastici, *ib.* Laico cuiquam an possint delegari causæ ecclesiasticæ, vel criminales, aut saltem civiles clericorum, 356. Nequit episcopus id facere, *ib.* Bene tamen Papa, 357. Laicus an possit constitui procurator ad agendum et defendendum in causis spiritualibus, II, 91. Laicus an possit esse arbiter in causa spirituali, 155. Et quid de causis civilibus clericorum, *ib.* Differentia inter prorogationem jurisdictionis laici in clericum, et inter compromissum huius in ipsum, 156. Laici cognitioni causarum ecclesiasticarum, seu spiritualium, sese intromittere, nec possunt, nec debent, 176. Idque ipsis prohibetur sub censuris, *ib.* Laicus nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere de causa spirituali, 177. Idque neque ex commissione episcopi vel alterius prælati Papa inferioris, *ib.* Neque una cum clerico sibi per episcopum adjuncto, *ib.* Quamvis auctoritate episcopi possit de causa spirituali compromitti in clericum, et laicum simul ut in arbitrum; et quæ ratio disparitatis, *ib.* Possunt tamen laici in causis spiritualibus adhiberi assessores, *ib.* Laicus iudex an possit cognoscere de jure patronatus, *ib.* Aut de jure sepulture in loco sacro, *ib.* Et cur laicus possit tale jus possidere, non autem de eo cognos-

cere, 178. Laicus iudex an possit supplere negligentiam iudicis ecclesiastici in causa clericorum? Remissive, 179. Laicus nec principaliter, nec incidenter, potest clericum de crimine iudicare, et punire, etc., *ib.* Tamen ex commissione Papæ potest esse iudex in causa criminali clericorum, 180. Clericus coram iudice sæculari convictus, aut confessus, non idcirco potest a suo episcopo condemnari, et puniri, *ib.* Laici possunt mere temporalia ecclesiarum, personarumque ecclesiasticarum tractare, 178. Non tamen possunt habere generalem administrationem omnium bonorum ecclesiæ, etc., *ib.* Nec habere quamdam super clericos præminentiam, *ib.*, 179. Neque possunt cognoscere causas mere civiles, quæ contra ecclesias, vel clericos intentantur, *ib.*

Laici an possint ferre testimonium in iudicio contra clericos; et quando, III, 1. Laici sunt clericis oppido infesti, *ib.* Laici in causa criminali clericorum regulariter testimonium ferre non possunt, *ib.* Cur laici possint clericos accusare, non vero contra eos testimonium dicere, *ib.* Laicus potest testificari contra clericum in causis civilibus, 2. Imo et in criminalibus exceptis, *ib.* Sicut et in crimine notorio, ac probatione infamæ, *ib.* Et ob defectum testium ecclesiasticorum, *ib.* An adversus laicos clerici sint admittendi ad testificandum, *ib.* Clericus ratione ordinis, est testis magis idoneus, quam laicus, 5. Vide supra *Clerici an sint admittendi.* Laici nequeunt spiritualia tractare negotia, IV, 622. Laici iudicium assumptum, vel se immiscentes in causa censurarum, vel in ea iudicem ecclesiasticum impediunt, vexantes, vel a iudice ecclesiastico ad potestatem sæcularem recurrentes, vel ad id consilium, aut favorem præbentes, sunt ipso facto excommunicati, VI, 605.

LANA TINCTA non continetur sub lana indefinite legata; et cur, I, 186.

LANGUIDI quinam censeantur, VI, 343. Eorum expositio qualiter prohibita, *ib.* Languidi vel infirmi pro cura ad quas expensas teneantur domini, *ib.*

LARGITAS SPONSALITIA quid? Et quid juris de ea, V, 527. Si culpa donatarii non sequitur matrimonium restitui debet donanti: si vero huius culpa non sequitur, remanet illi, 528. Quid, si nullius culpa matrimonium non sequitur, *ib.*

LATENTER idem est ac clam, VII, 40. Latenter aut per vim, vel illicite introductum non subsistit, *ib.*

LATRO publicus caret asylo, V, 237. Latrones, et grassatores viarum qualiter puniuntur, VI, 407.

LATRUNCULATOR licet possit latrones morte punire, de pecuniaria, tamen iudicare non potest, VII, 124.

LAVARI et refici vasa et paramenta sacra a quibus debeant, et quomodo, V, 169.

LAUDARE auctorem quid, IV, 198.

LAUDEMUM de jure communi, 236. Laudemium quomodo differat a relevio, 297.

LAUDUM dicitur sententia arbitri proprie dicti, II, 152. Laudum arbitri non infamat, 154. A laudo arbitri compromissarii non licet appellare, *ib.* Laudi per arbitros pronuntiat, quis sit effectus, 161. Si compromissum in arbitros est simpliciter factum, et laudum per eos pronuntiatum nondum a partibus expresse receptum fuit, nec homologatum lapsu decem dierum, tunc ex laudo datur actio ad interesse, *ib.* Et quid per interesse hic intelligatur, *ib.* Alioquin laudum indistincte ratum haberi debet, etc., *ib.* Quod si vero compromissum factum est cum appositione pœnæ, tunc sub ea standum est laudo per arbitros pronuntiato, *ib.* Pœna tamen soluta non tenetur pars nolens stare laudo, *ib.* Nisi fuerit appositum iuramentum, 162. Vel clausula, *Rato manente pacto, ib.* Non committitur pœna in solidum, quando quis ex una solum parte venit contra laudum habens plura capitula, *ib.* Intra quantum tempus committatur pœna, si non detur, id quod arbiter dari iussit, *ib.* Utrum contra injustum laudum arbitri aliquod juris remedium competat, et quale, 163.

LECTORES et professores, etiam controversiæ, vi officii legere non possunt libros hæreticos, V, 264.

LEGARE quis, quid, et cui possit, IV, 517. Possunt legare omnes, qui testari possunt, *ib.* Illis qui hæreditatis incapaces sunt, legare nihil potest, *ib.* Excipiuntur fratres minores, quibus legari potest moderata quantitas; etsi non possint esse hæredes, *ib.* Dummodo licito modo fiat? et quis sit talis modus licitus, *ib.* Quævis res testatoris legari potest, 524. Etiam aliena loquendo de jure civili, *ib.* Imo etiam de jure canonico, *ib.* Res propria legatarii legari non potest, 525. Debitum quomodo creditori legari possit, *ib.* Creditum debitori remittere legando potest testator, 526.

LEGATUM idem si factum fuit Sempronio, et duo sint Sempronii, quid juris, II, 527. Legatum et fideicommissum particulare sunt idem et quid, 515. Sumitur pro actu legandi, 516. Et pro re legata, *ib.* Legatum est multiplex, 518. Aliud purum, aliud in diem, *ib.* Legata fieri possunt, et extra testamentum, oretenus et in scriptis, absolute et conditionate, *ib.* Ad legatum testamento insertum, eadem requiritur solemnitas, quæ ad testamentum, 523. Limitatur in quatuor casibus, *ib.* Legatum sine testamento requirit quinque testes, *ib.* Excipitur legatum purum, et casus quo hæres fatetur defuncti voluntatem, *ib.* Testes non necessario rogari, bene tamen simul presentes esse debent, *ib.* Sæpe expedit sola legata et non testamentum facere, *ib.* Legatum revocari quomodo possit et revocatum censeatur, 541. Legatum sub conditione quid sit, 518. Sub conditione de futuro quando valeat, 519. Sub conditione si non nubat, si fiat, habetur

conditio pro non adjecta, *ib.* Si legataria nunquam adhuc fuit juncta matrimonio: secus si est vidua, *ib.* Valet conditio, *Si non nupserit Titio, ib.* Item valet conditio, *Si Cajo, vel uni certo nupserit, ib.* Quid juris de legato sub conditione *Si nupserit: vel liberos acquisierit.* Casu quo legatarius ingreditur religionem, aut ordines sacros suscipiat, 520. Conditio: *Si religionem ingreditur; vel clericatum assumit nihil lego, vel minus lego, valet, ib.* Pariter valet conditio, *Si religionem ingreditur; vel clericus fit, hæredem instituo vel eidem plus lego, 521.* Idem quod de legatis dicitur de hæreditate intellige, *ib.*

Legatum sub modo quid? et quomodo fiat, *ib.* Legatum sub causa quid, *ib.* Valet etsi causa non subsistat, 522. Legatum cum demonstratione quid? valet etsi falsa sit demonstratio, *ib.* Dummodo res legata existat, *ib.* Et non sit error una substantium personæ, 523.

Legatum repudiare an possit prælatus sine consensu capituli? Vide *Repudiatio legati.*

Legatum sub conditione, *Si non nubas, licet, et valet, V, 541.*

Legati dominium, fructus, 526. Dominium acquiritur legatario post aditam hæreditatem, *ib.* Fructus, qui sunt pars legati, pertinent ad legatarium, *ib.* Quid juris de aliis fructibus, *ib.*

Legata religiosis facta sub conditione ut ad eum et non monasterium pertineant, quid juris habeant, V, 88. Legata pia ad certum usum, an et quomodo post mortem legantis possint mutari, et ad alium usum pium applicari, IV, 549. Legata pro pauperibus in genere relicta, quomodo, quo ordine et quibus distribuere debeat executor, 551.

Legata profana quando valeant, in testamento minus solemnni, VII, 101. Legata pia in testamento invalido valent, *ib.* Legata invalida ob incapacitatem legatarii tractu temporis non conualescunt, etsi remoto impedimento, 52.

Legatarius onus legato annexum recusans indignus est legato, 128. Legatarius statim post mortem legantis fit dominus rei legatæ, 138.

Legatum reipublicæ relictum, ad opus lege prohibitum, quomodo teneat, 33. Legatum pro certa die factum, singulis annis eo die potest peti, 177. Legatum uni factum, postea alteri relictum censetur tacita revocatum, etsi alter sit incapax, 122.

In legatis quando electio fit penes hæredem vel legatarium, 134.

LEGATARIUS quid, IV, 516. Habet actionem personalem et hypothecariam, necnon hypothecam tacitam in bonis defuncti, 527. Non potest propria auctoritate capere legatum, *ib.*

LEGATUS a latere potest conferre beneficia tempore suæ legationis vacante, I, 576. Ac etiam devoluta ad Sedem apostolicam, *ib.* Potestque ea in posterum vacatura suæ reservare collationi, et qualiter, 577. Nonnullis tamen exceptis; et quibus, *ib.* Non tamen potest conferre beneficia Papæ

reservata, *ib.* Nec vacante in curia, *ib.* An possit conferre beneficia juris patronatus, *ib.* Aut litigiosa, *ib.* Vel vacante in mensibus alterius, ubi vigent concordata, *ib.* Legatus a latere potest prælatis exemptis, si eligantur in episcopos, concedere licentiam deferendi monasterium, 578. Item potest confirmare electiones episcoporum, et abbatum exemptorum, *ib.* Et quid in Germania juxta concordata, *ib.* Legati non cardinales nequeunt confirmare ejusmodi electiones, nec beneficia conferre, *ib.* An nuntii apostolici cum potestate legati a latere missi, eandem cum his potestatem habeant, *ib.*

Legati, unde sic dicantur, I, 572. Vocantur alio nomine Oratores, seu Ambassiatores, *ib.* Legati judices, qui, *ib.* Legati apostolici alii sunt judices, alii non, *ib.* Legatus papæ, in quo differat ab ejus legato, *ib.* Legati judices Sedis apostolicæ sunt in triplici differentia, *ib.* Legati a latere, *ib.* Legati missi, seu nuntii apostolici, 573. Et legati nati, qui, et cur sic appellentur, *ib.* Horum posteriorum aliqui enumerantur, *ib.* Legati Sedis apostolicæ habent omnes jurisdictionem ordinariam, *ib.* Legati a latere habent se ad instar proconsulum: cæteri ad instar præsidum, *ib.* Nomine *Legatorum Sedis apostolicæ* simpliciter posito, veniunt quicumque legati ejusdem, *ib.* Officium omnium dictorum legatorum generatim, quod, *ib.* Possunt iidem condere statuta perpetua, 574. Et causas suorum provincialium audire ac terminare, *ib.* Etiam per simplicem querelam ad ipsos delatas, *ib.* Quod tamen intellige juxta limitationem concilii Tridentini, *ib.* Legati nequeunt se intromittere causis per Papam specialiter alteri delegatis, *ib.* Possunt tamen causas delegare, *ib.* Et si quis est legatus in pluribus locis, potest negotia unius loci in alio expedire, *ib.* Non tamen debet partes invitas extra suam provinciam trahere in aliam ad iudicium, 575. Nullus ipsorum, inconsulto pontifice, potest tractare majores causas ecclesiæ, *ib.* Sunt devote recipiendi, honorifice tractandi, ac in suis necessitatibus adjuvandi, *ib.* Nec valet consuetudo in contrarium, 280. Legati a latere habent plura specialia, 575. Possunt in sua provincia, quidquid potest episcopus in sua diocesi, *ib.* Præsentem legato a latere, cæteri legati deponunt sua insignia, ac suspenditur exercitium potestatis ipsorum, *ib.* Cardinali asserenti se esse legatum Sedis apostolicæ, creditur absque exhibitis litteris: secus est in aliis, 576. Legatus a latere potest absolvere quoscumque excommunicatos ob percussionem, etiam enormem, imo et eandem clerici, ac undecumque venientes, *ib.* An etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis possit absolvere, *ib.* Et quid dicendum de legato misso, ac nato, *ib.* Legati Sedis apostolicæ officium, quibus modis finiatur, 579. An id finiatur per egressum legati e provincia sua, *ib.* Cessat illud relatione negotii a Papam, *ib.* Legati apostolici commissio generalis non se extendit ad

causas fidei, nec ad translationem, vel unionem episcopatum, VII, 174.

LEGISLATOR, utrum teneatur propriis legibus, I, 160. Legislator, ejusque successor, majori cum libertate interpretatur legem, quam inferior, 183.

LEGISTA sine canonibus, parum valet, canonicista sine legibus nihil, 53.

LEGITIMA quid, IV, 481. Debetur liberis et quanta, *ib.* Legitima nepotibus quando et quanta debeat, *ib.* Legitima parentibus quando et quanta debeat, 482. Fratribus quando et quanta debeat, *ib.* Liberis et parentibus legitima relinqui debet titulo institutionis, 483. Etiam si in vivis portionem suam jam acceperint, *ib.* Quid juris, si pars aliqua titulo institutionis relicta legitimam non attingat, *ib.* Legitima sine onere debet relinqui, *ib.* Sub conditione potestativa, ac favorabili relinqui potest, *ib.* Doctrina practica, 484. Legitima debetur et computatur ex omnibus et solis bonis testatoris deducto ære alieno, *ib.* Hæres pro libitu aliquid loco legitimæ arripere non potest, *ib.* Nisi testator expresse disponat, *ib.* Ad computationem legitimæ conferuntur etiam bona, quæ hæredes necessarii in vivis jam receperunt, *ib.* Limitatur hæc doctrina, 483.

LEGITIMATIO illegitimorum per matrimonium, V, 492. Hoc legitimantur naturales, *ib.* Etiam per matrimonium ratum, *ib.* Et a senibus, infirmis, vel in periculo mortis contractum, *ib.* Tam mediatum, quam immediatum, *ib.* Etiam sine denuntiationibus celebratum, *ib.* Secundum aliquos etiam per putativum matrimonium, *ib.* Opinio contraria est verior, *ib.* Spurii in sensu canonico non legitimantur per subsequens matrimonium, 493. Bene vero spurii in sensu civili, *ib.* Legitimantur proles, sive tempore conceptionis, sive nativitatis solummodo parentes fuissent habiles ad matrimonium, *ib.* Deductio practica inde, *ib.* Legitimati per subsequens matrimonium per omnia sunt æquales legitime natis, 494. Legitimatio per rescriptum principis quid, *ib.* Solus Papa, non item episcopus legitimare potest quoad effectus ecclesiasticos, *ib.* Etiam quoad effectus politicos Papa potest legitimare illos, qui in suo territorio temporali subditi sunt, *ib.* Alios vero quoad hos effectus legitimare ordinarie non potest, *ib.* Bene vero extraordinarie, 495. Sicut etiam indirecte ac in radice matrimonii, *ib.* De jure inter sæculares soli principes supremi, superiores non agnoscentes, possunt legitimare, *ib.* De consuetudine etiam principes imperii, *ib.* Et ex privilegio comites palatini, *ib.* Ac legati Sedis apostolicæ, *ib.* Recepto principis quinam illegitimi jure vel consuetudine legitimantur, 496. Legitimatio per Papam facta reddit habilem ad effectus ecclesiasticos, et politicos, *ib.* A sæculari facta non nisi sæculares ac politicos effectus habet, *ib.* Distinctio quoad effectum inter legitimationem per rescriptum principis, et per subsequens matrimonium, *ib.* Conditiones requi-

sitæ ad hoc ut legitimatio per rescriptum principis suos habeat effectus, *ib.*

LEGITIMUS, an censeatur natus mense septimo matrimonii, aut undecimo post, I, 495. Vide supra *Illegitimorum.* Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus, 499. Legitimus præsumitur filius, etiam si probetur, uxorem tempore conceptionis filii fuisse adulteram, III, 151. Legitimi et legitimati liberi qui, IV, 535. Legitimi quinam sint, vel reputentur, V, 487. Tales sunt, qui ex vero vel saltem putativo matrimonio nati sunt. Dummodo matrimonium in facie ecclesiæ sit contractum, *ib.* Et bona fide, *ib.* Sufficit bona fides unius si in eodem tempore conceptionis adhuc existat, *ib.* Sive dein bona fides proveniat ex ignorantia facti, vel juris, *ib.* Si cum dubio contrahitur matrimonium, aut consummatur, illegitima est proles, 488. Secus est si matrimonio jam contracto, dubium exoritur, *ib.* Proles stante matrimonio nata vel concepta præsumitur legitima, etsi alias mater sit adultera, *ib.* Et fateatur prolem ex adulterio esse conceptam, *ib.* Nisi ex absentia, aut impotentia mariti aliud pateat, 489. Liberi ex matrimonio infidelium sine impedimento jure naturæ dirimente nati sunt legitimi, *ib.* Expositi quoque legitimi censentur, *ib.* Conceptus ante matrimonium censetur legitimus, si nascitur matrimonio inter parentes postea contracto, *ib.* Secus est si imprægnata contrahit cum alio, 490. Legitimi quomodo ex tempore nativitatis vel conceptionis præsumantur, *ib.* Proles septime post matrimonium mense nata censetur legitima, *ib.* Sicut etiam nata mense decimo, *ib.* Non item mense undecimo jam completo, *ib.* Bene vero si ante hunc completum nascitur, *ib.* Et in casu extraordinario etiam post completum, *ib.*

LEPRA nec est dirimens, nec impediens matrimonii impedimentum, V, 448. Præbet tamen causam solvendi sponsalia, *ib.* Non item faciendi divortium, aut negandi debitum conjugale, *ib.* Nisi iudicio peritorum sit periculum gravis infectionis, 449. Cui prius scivit conjugem futurum esse lepra infectum, non potest negare debitum, *ib.* Idem, quod de lepra, de aliis etiam infirmitatibus dicendum est, *ib.* Qui sine periculo infectionis potest cohabitare, tenetur, *ib.*

LEX, an differat a jure, I, 2. Lex æterna dupliciter sumitur et quomodo, *ib.* Legis in quo sensu sint capaces creaturæ irrationales, 3. A lege æterna derivantur aliæ leges, *ib.* Lex naturalis quæ, 4. Lex divina vetus, et nova, quæ, 6. In lege evangelica, quæ præcepta immediate obligent ex jure divino, *ib.* Leges civiles in *Decretum Gratiani* reatæ, an per hoc censeantur canonicæ, 17, 19. Legis declaratio jam ab initio censetur legi infuisse, 19. Publicatio requiritur in legis edictione, non item in legis declaratione, 31. Lex prout contra distinguitur a cæteris partibus juris civilis, quid et quomodo olim dicit, 39. Aliæ legis definitiones declarantur, *ib.* Lex abro-